

การศึกษาการดำเนินงานโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อนรรฆ สมพงษ์ *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงาน ในด้านการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอน และการประเมินคุณลักษณะนักเรียนโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครูทุกกลุ่มสาระ ครูพัฒนากิจกรรมนักเรียน และนักเรียนมัธยมศึกษาจาก 5 โรงเรียน จำนวน 216 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เน้นเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน และใช้งบประมาณของโรงเรียนเอง สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทในการ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน 2) ครูส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ครูค้นคว้าเนื้อหาเพิ่มเติมเอง ใช้สื่อที่มีอยู่ และจัดหาเอง มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในรายวิชาที่สอน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบรรยาย และครูเป็นผู้ประเมินหลักจากแบบฝึกหัดและใบงาน สำหรับคุณลักษณะของนักเรียน ครูรับรู้ว่านักเรียนมีความรู้ดี มีทักษะ/กระบวนการดี และมีเจตคติที่ดี ส่วนนักเรียนรับรู้ว่ามีความรู้ปานกลาง มีทักษะ/กระบวนการดี และมีเจตคติที่ดี 3) ปัญหาที่สำคัญของโรงเรียนคือ งบประมาณและสื่อที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอ ครูและบุคลากรประจำศูนย์อาเซียนศึกษาขาดความรู้เรื่องประชาคมอาเซียน และเนื้อหาเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในหลักสูตรสถานศึกษายังไม่ชัดเจน

ความสำคัญ : ประชาคมอาเซียน

* อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

THE OPERATION OF THE SPIRIT OF ASEAN PROJECT IN SECONDARY SCHOOLS
IN THE NORTHEASTERN REGION UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

Anuk Somphong *

ABSTRACT

This study aims to study the state and problems of operations in the aspect of administration, instructional management and student characteristics evaluation in Secondary Schools under the Spirit of ASEAN Project. The sample group was totally 216 consisted of school administrators, teachers in all subject areas, teachers in charge of student activities and students. The research tools were three sets of questionnaire.

The research results were as follows: 1) Most administrators followed-up the project operation continuously, focusing on instructional classroom activities and spent their own school's budget. The Office of the Basic Education Commission and Educational Service Area Offices played roles in promotion and support. 2) Most teachers participated in the school curriculum development. Teachers searched for extra information, used state-provided instructional media and their own media. ASEAN Community was infused in all subject areas and lecture was mostly used. Teachers were main evaluators through exercises and worksheet. Teachers perceived that the students had good knowledge, skills/processes and positive attitudes toward ASEAN Community; while students perceived that they had moderate levels of knowledge, good skills/processes and positive attitudes. 3) The main problems of the schools were inadequate budget and media allotment, lack of knowledgeable teachers and personnel in ASEAN Community contents as well as inexplicit school curriculum about ASEAN development planning.

KEYWORDS: ASEAN Community

* Lecturer, Department of Social Studies, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

บทนำ

ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) เกิดจากสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations-ASEAN) หรือ “อาเซียน” ซึ่งเดิมได้ถือกำเนิดจาก “ปฏิญญากรุงเทพฯ” (Bangkok Declaration) โดยมีประเทศสมาชิกเมื่อเริ่มก่อตั้งรวม 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ เมื่อปี พ.ศ.2510 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร และต่อมาได้เพิ่มสมาชิกขึ้นเป็น 10 ประเทศ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนที่เรียกว่า ข้อตกลง บาหลี 2 เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน คือการให้อาเซียนรวมตัวเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันให้สำเร็จ ภายในปี พ.ศ.2563 ต่อมาได้ตกลงร่นระยะเวลาจัดตั้งให้เสร็จในปี พ.ศ. 2558 โดยจะเป็นประชาคมที่ประกอบด้วย 3 เสาหลักซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ และประชาคม สังคมและวัฒนธรรม

รัฐบาลไทยได้ร่วมมือกับอาเซียนในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค โดยใช้ การศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 ได้ให้การรับรอง ปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและ แบ่งปัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาภูมิภาคอย่างยั่งยืน และได้กำหนดให้สาขา การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการตอบสนองการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558

การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าและบริการในอาเซียนจะส่งผลให้การจัดการศึกษาข้ามพรมแดนระหว่าง ประเทศสมาชิกอาเซียนขยายตัวกว้างขวางมากขึ้น ทำให้การเคลื่อนย้ายกำลังคนนักศึกษาและบุคลากรทางการ ศึกษาสะดวกขึ้น เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ ภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกัน สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งถือเป็นภารกิจที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องคิด ต้อง ทำ เพราะสถานศึกษาเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรบุคคลของประเทศ เพื่อรองรับโลกที่มีการแข่งขันอยู่รอบด้านและ กำลังจะเกิดขึ้นภายหลังการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน คนไทยต้องมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและมีความพร้อมใน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะเรื่องศักยภาพคน ทั้งด้านภาษา ทักษะฝีมือแรงงาน ภาคนธุรกิจ การก้าวเข้าสู่ ประชาคมอาเซียนเป็นการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน การออกนอกประเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นและการเข้ามาของ ประเทศสมาชิกอาเซียนก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าหากเราไม่พร้อม เราจะถูกกลืนไปกับประเทศในอาเซียน (กระทรวงการต่างประเทศ,2554:1)

ความสำคัญของการศึกษาในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในปฏิญญา ว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน ที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการนำ อาเซียนบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 โดยกำหนดให้อาเซียนมีวิสัยทัศน์สู่ภายนอก มีสันติสุข และมีการเชื่อมโยง เข้าด้วยกันในการเป็นส่วนหนึ่งในสิ่งแวดล้อมของประชาชาติไทยและอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน การพัฒนาที่มีพลวัตร และการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดและในสังคมที่เอื้ออาทรที่ระลึกลึถึงสายสัมพันธ์แน่น แพันทางประวัติศาสตร์ ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันและเชื่อมโยงในอัตลักษณ์ของ ภูมิภาค (สำนัก ความสัมพันธ์ต่างประเทศ, 2554:7)

จากสถานการณ์ดังกล่าว สถานศึกษาในประเทศไทยได้ก้าวเข้าไปสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว สถานศึกษาจึง จำเป็นต้องปรับตัวให้มีความพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน การทำ ความเข้าใจและมีการเตรียมการตั้งแต่ตอนนี้จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรให้มีความสามารถจัดการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพ ปัญหาการดำเนินงานโครงการ และการประเมินคุณลักษณะนักเรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก แบบสอบถาม ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน และการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ ผู้บริหาร ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ครูพัฒนากิจกรรมนักเรียน และนักเรียนในโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน โรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นโรงเรียน Sister School จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอุดรพิทยานุกุล โรงเรียนปิยะมหาราชาลัย โรงเรียนกัลยาณวัตร โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล และโรงเรียนสิรินธร เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน จาก 5 โรงเรียน รวม 5 คน ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูพัฒนากิจกรรมนักเรียนโรงเรียนละ 9 คน จาก 5 โรงเรียน รวม 45 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาจาก 5 โรงเรียน โรงเรียนละ 40 คน รวม 200 คน โดยผู้วิจัยได้เทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนทั้ง 5 โรงเรียน และได้แบ่งจำนวนนักเรียนเป็นสองส่วนเท่าๆกัน คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี คือ แบบสอบถาม 3 ชุด ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกรอบคำถาม จากการดำเนินการการสังเคราะห์และประมวลข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน

4. การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องก่อนนำไปใช้

2. ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนนำร่องสู่ประชาคมอาเซียน Sister School ทั้ง 5 โรงเรียนทางไปรษณีย์ และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบทั้ง 5 โรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็น ผู้บริหารจำนวน 5 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 5 ฉบับ คิดเป็น 100% แบบสอบถามสำหรับครูจำนวน 45 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 42 ฉบับ คิดเป็น 93.33% และแบบสอบถามสำหรับนักเรียน จากจำนวน 200 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 169 ฉบับ คิดเป็น 84.5%

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสอบถาม ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เกี่ยวกับสภาพ และปัญหาดำเนินงาน ในด้านการบริหารงาน ด้านการจัดการเรียนการสอน และการประเมินคุณลักษณะนักเรียน นำมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สรุปผลการวิจัย

ผลงานวิจัยแบ่งการนำเสนอแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร ครู และนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 50 ปีขึ้นไป วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท
2. ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 40 - 49 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท
3. นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงาน ในด้านการบริหารงาน ด้านการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน

1.1 การดำเนินการจัดการโครงการ ทุกโรงเรียนได้มีการนำโครงการไปปฏิบัติและนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ โดยโรงเรียนส่วนใหญ่มีการติดตามผลการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง และเน้นเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นสำคัญ โดยใช้งบประมาณของโรงเรียน

1.2 การสนับสนุนและส่งเสริมโครงการ หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ ส่งเสริมและสนับสนุน การดำเนินงานโครงการ ได้แก่สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่ทำการจัดประชุม/อบรม/ชี้แจง/สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ให้แก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในโรงเรียนที่เป็นศูนย์อาเซียนศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.3 การนิเทศ ติดตามและประเมินผล โรงเรียนส่วนใหญ่มีการประเมินผลการดำเนินงาน โดยเน้นในเรื่อง การบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ การนำผลการประเมินโครงการไปใช้ส่วนใหญ่ใช้ในการแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานโครงการ นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนิเทศ ประเมินผล และติดตามผลจากองค์กรภายนอก โดยสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. สภาพด้านการจัดการเรียนการสอนโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน สรุปได้ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตร ครูส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการร่วมประชุม/อบรม/ชี้แจง/สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

2.2 การเตรียมความพร้อมของครู ครูส่วนใหญ่ค้นคว้าเพิ่มเติมเอง และเลือกใช้สื่อที่มีอยู่ โดยเตรียมให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอน

2.3 การจัดการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยนำไปสอดแทรกในรายวิชาที่ตนเองสอน โดยใช้วิธีการบรรยาย ค้นคว้าจากเว็บไซต์ และทำงานกลุ่ม

2.4 สื่อการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่ใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ที่โรงเรียนจัดทำ/จัดซื้อ/จัดหาขึ้น และส่วนใหญ่ใช้สื่อมัลติมีเดียในการจัดการเรียนการสอน

2.5 การวัดและประเมินผล ส่วนใหญ่ครูเป็นผู้ประเมินหลัก โดยประเมินจากแบบฝึกหัด/ใบงาน

ตอนที่ 3 การประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และเจตคติ จากการจัดการเรียนการสอนในโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน สรุปได้ดังนี้

ในการประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ครูรับรู้ว่ามีนักเรียนมีความรู้ดี มีทักษะ/กระบวนการ และมีเจตคติที่ดี ส่วนนักเรียนรับรู้ว่ามีความรู้ปานกลาง มีทักษะ/กระบวนการ และมีเจตคติที่ดี

ตอนที่ 4 ปัญหาการดำเนินงาน ด้านการบริหารงานและด้านการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานโครงการ ทรัพยากรและสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอ ปัญหาบุคลากรประจำศูนย์อาชีวศึกษาขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน มีวิธีแก้ปัญหา โดย มีการประสานงานขอบุคลากรจากโรงเรียนเครือข่าย และให้ความรู้กับบุคลากร

2. ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ปัญหาที่พบมากที่สุดคือเนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษายังไม่ชัดเจน ปัญหาครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน และครูมีสื่อไม่เพียงพอ

อภิปรายผล

1. สภาพด้านการบริหารงานโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การดำเนินการจัดการโครงการ ทุกโรงเรียนได้มีการนำโครงการไปปฏิบัติและนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ โดยโรงเรียนส่วนใหญ่มีการติดตามผลการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง และเน้นเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตามแนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:15) กำหนดไว้ นอกจากนี้เรื่องงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่จึงต้องใช้งบประมาณของโรงเรียนเอง ทั้งนี้เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภาระหน้าที่ในการดูแลโรงเรียนในโครงการถึง 15 โรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนเครือข่ายอีกกว่า 500 โรงเรียนทั่วประเทศ ทำให้การจัดสรรงบประมาณให้แต่ละโรงเรียนมีจำนวนจำกัด

1.2 การสนับสนุนและส่งเสริมโครงการ สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ส่งเสริมและสนับสนุน การดำเนินงานโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน โดยส่วนใหญ่มีการจัดประชุม/อบรม/ชี้แจง/สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน ให้แก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในโรงเรียนที่เป็นศูนย์อาชีวศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทหน้าที่ ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานมากที่สุดเพราะเป็นหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งการดำเนินการของทั้งสองหน่วยงานข้างต้นสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554: 13-14) ที่กำหนดไว้ว่า ต้องมีการจัดประชุม/อบรม/ชี้แจง/สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ให้แก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในโรงเรียนที่เป็นศูนย์อาชีวศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งต้องส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และจัดตั้งองค์กรดำเนินเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนด้วย

1.3 การนิเทศ ติดตามและประเมินผล โรงเรียนส่วนใหญ่มีการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ส่วนใหญ่นำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานโครงการ นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนิเทศ ประเมินผล และติดตามผลจากองค์กรภายนอก โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:17-20) ที่ระบุว่าบทบาทหน้าที่ของสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนการนิเทศ ติดตามและประเมินผลให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยผู้นิเทศเป็นผู้ให้คำปรึกษาและพี่เลี้ยงแก่สถานศึกษาและครูผู้สอน โดยต้องมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนและกระบวนการ คือ 1) ประเมินความพร้อมก่อนการดำเนินงาน 2) นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน 3) การประเมินผลหลังดำเนินงาน และ 4) การพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนในสถานศึกษาทั้งระบบ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โรงเรียนและ

หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติตามแนวทางที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้กำหนดไว้ ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ในกรณีนี้คือ ติดตาม ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพ

2. สภาพด้านการจัดการเรียนการสอนโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน

2.1 การพัฒนาหลักสูตร ครูส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น ครูทุกกลุ่มสาระต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมจัดทำสื่อ และร่วมนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลด้วย ตามที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:30) ระบุว่า การจัดการเรียนรู้ครูต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา จัดทำหน่วยการเรียนรู้และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนให้ตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดี พร้อมทั้งจะปรับเปลี่ยน และเตรียมตัวรับความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาเซียนที่ต้องเผชิญในอนาคต ซึ่งการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรนั้นทำให้ครูเห็นภาพสะท้อนเรื่องประชาคมอาเซียน โดยในแต่ละโรงเรียนจะมีหลักสูตรสถานศึกษาเป็นแนวทางให้กับครูในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาของตน

2.2 การเตรียมความพร้อมของครู ความรู้ เนื้อหาที่ใช้สอนและวิธีการสอน ครูส่วนใหญ่ค้นคว้าเพิ่มเติมเอง ซึ่งการที่ครูส่วนใหญ่ค้นคว้าเพิ่มเติมเองมากกว่าการศึกษาจากแบบเรียนนั้น อาจเป็นเพราะแบบเรียนที่มีอยู่ยังมีเนื้อหาไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุมกับรายวิชาที่ครูสอน ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนของครู โดยครูส่วนใหญ่พบว่าปัญหาหลักสูตรสถานศึกษายังไม่ชัดเจน อีกทั้งยังพบว่าสื่อที่มีอยู่มีจำนวนจำกัดและไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู ทำให้ครูจำเป็นต้องจัดหา/จัดทำสื่อขึ้นมาเอง สะท้อนให้เห็นว่า เนื้อหาแบบเรียน คู่มือ และสื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประชาคมอาเซียน มีความจำเป็นและสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมของครู ดังนั้นครูจำเป็นต้องจัดหาทำ/จัดทำสื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของประชาคมอาเซียน ในการพัฒนานักเรียนไปสู่การเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้ประสบผลสำเร็จ

2.3 การจัดการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยนำไปสอดแทรกในรายวิชาที่ตนเองสอน และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เน้นให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ทั้งนี้การที่ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยนำไปสอดแทรกนั้น เนื่องจากการสอนในลักษณะสอดแทรกสามารถปรับให้สอดคล้องกับรายวิชาที่ตนรับผิดชอบตามที่หลักสูตรหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ ซึ่งในบางมาตรฐานอาจเกี่ยวข้องโดยตรง ในบางมาตรฐานแม้ไม่เกี่ยวข้องก็ตาม แต่ก็สามารถปรับหรือประยุกต์ให้สามารถสอดแทรกได้ ไม่ว่าจะเป็น เนื้อหาสาระด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และเจตคติ ซึ่งในหลักสูตรสถานศึกษาก็ได้กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชา ก่อนที่จะจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:11) ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้เรื่องประชาคมอาเซียนในลักษณะสอดแทรก โดยใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ หรือนำประเด็นเกี่ยวกับอาเซียนสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรืออาจกำหนดสาระเกี่ยวกับอาเซียนเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ส่วนวิธีการสอนนั้นครูส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 สอนโดยการบรรยาย รองลงมาคือ การค้นคว้าจากเว็บไซต์ และกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งการบรรยายเป็นกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนมากที่สุด เพราะข้อดีของวิธีการสอนโดยการบรรยาย เป็นวิธีการสอนที่ใช้เวลาน้อย สะดวก ไม่ยุ่งยาก และสามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้มาก (ทิตนา แคมณี, 2554:329) อย่างไรก็ตาม วิธีการสอนโดยการค้นคว้าจากเว็บไซต์ และกิจกรรมกลุ่ม ก็ถือว่าเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเองและให้นักเรียนได้รับทักษะในการทำงานกลุ่ม

นอกจากนี้ในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรผลการวิจัยยังพบว่า ครูส่วนใหญ่มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:2) กำหนดไว้ว่า ในหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นอาเซียนในโรงเรียน Sister School ต้องมีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียนในลักษณะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และจัดกิจกรรมเสริมในสถานศึกษา ทั้งนี้ ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของผู้เรียน ตลอดจนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ปัจจุบันของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ

2.4 สื่อการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่ใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ที่โรงเรียนจัดทำขึ้น เนื่องจากชุดสื่อต้นแบบเกี่ยวกับอาเซียนสำหรับนักเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาจัดทำขึ้นมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงทำให้ครูต้องจัดทำสื่อขึ้นเอง แสดงให้เห็นว่าครูเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์จากสื่อที่ใช้สอน ดังที่ กิตานันท์ มลิทอง (2548: 88) กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อไว้ว่า สื่อช่วยแบ่งเบาภาระในการเตรียมสอน และทำให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอ อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน ส่วนการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาของครู ส่วนใหญ่ใช้สื่อมีลิขสิทธิ์ ซึ่งการใช้สื่อมีลิขสิทธิ์เป็นสื่อที่ครูส่วนใหญ่เลือกใช้ เพราะเป็นสื่อที่ใช้งานง่ายและไม่ยุ่งยาก สามารถใช้งานได้หลากหลาย เป็นสื่อที่เพียบพร้อมและมีคุณภาพ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจได้ง่าย ดังที่ ดวงกมล สิ้นเพ็ง(2549:47) กล่าวถึงสื่อการเรียนที่มีคุณภาพว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ และเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินงานของโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:11) ที่กำหนดให้ครูต้องใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผล และเผยแพร่ผลงานทั้งระบบออนไลน์ (Online) และ ออฟไลน์ (Offline)

2.5 การวัดและประเมินผล ครูส่วนใหญ่เป็นผู้ประเมินหลัก โดยประเมินจากแบบฝึกหัด/ใบงาน รองลงมาคือ ประเมินจากพฤติกรรมในห้องเรียน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554:48-51) ที่ได้กำหนดวิธีการประเมินไว้เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน มีความรู้ ทักษะ ความสามารถและเจตคติ ตามคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียนและตัวชี้วัด ซึ่งได้กำหนดวิธีการประเมินผู้เรียนไว้หลายประเภทรวมทั้ง การวัดและประเมินผลด้วยแบบฝึกหัด และการสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน ทั้งนี้การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ต้องยึดเนื้อหาสาระจากผลการเรียนรู้ และตัวชี้วัดคุณลักษณะเด็กไทย ซึ่งกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งต้องครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ให้มีความหลากหลายในรูปแบบของการวัดและประเมินผล ผู้สอนควรพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ได้รับการพัฒนาที่เต็มศักยภาพ

3. การประเมินคุณลักษณะนักเรียน

การประเมินคุณลักษณะนักเรียน พบว่า คุณลักษณะนักเรียนตามการรับรู้ของครู นักเรียนมีความรู้ดี มีทักษะ/กระบวนการดี และมีเจตคติดี ส่วนคุณลักษณะตามการรับรู้ของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความรู้ปานกลาง มีทักษะ/กระบวนการ และมีเจตคติที่ดี จะเห็นได้ว่า ผลการประเมินคุณลักษณะตามการรับรู้ของนักเรียนในด้านความรู้ พบว่านักเรียนมีความรู้ปานกลางเท่านั้น ซึ่งคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน ด้านความรู้ ตามที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2554:5-6) ระบุว่า การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กไทยสู่ประชาคมอาเซียนให้

ประสบผลสำเร็จได้นั้น ในด้านความรู้นักเรียนจำเป็นต้อง มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ทั้งความรู้ประเทศอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งคุณลักษณะด้านความรู้ถือเป็นสิ่งสำคัญมาก หากนักเรียนได้รับ ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจในหลักการแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องประชาคมอาเซียนไม่เพียงพอและไม่ถูกต้อง ก็อาจจะส่งผลต่อการรับรู้ของนักเรียนในคุณลักษณะด้านอื่นๆ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นครูจึงควรเพิ่มประเด็นสำคัญในการสอนโดยเฉพาะด้านความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาคมอาเซียนให้มากขึ้น

4. ปัญหาด้านการบริหารงานโครงการ และด้านการเรียนการสอนในโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนสามารถอภิปรายได้ดังนี้

4.1 ด้านการบริหารงานโครงการ ทรัพยากรและสื่อโดยเฉพาะสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหาที่สำคัญในโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเดียวกัน จากการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ และไม่ต่อเนื่อง ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการดำเนินการจัดการในด้านต่างๆ ทั้งการดำเนินการโครงการ และการจัดการเรียนการสอน เป็นอุปสรรคทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นักเรียนอาจได้รับความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ ไม่ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ปัญหาคณากรประจำศูนย์อาเซียนศึกษา ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งโครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนได้กำหนดบทบาท หน้าที่ของของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อาเซียนไว้ว่า ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์ จัดกิจกรรมเผยแพร่แก่ครู นักเรียน โรงเรียนเครือข่าย รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ หากบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องประชาคมอาเซียน อาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานต่างๆ ทั้งการจัดทำสื่อ การเผยแพร่ความรู้ และการจัดกิจกรรมเกิดความผิดพลาด ส่งผลต่อความเข้าใจของครู นักเรียน โรงเรียนเครือข่ายและประชาชนในชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในส่วนการเสริมการเรียนรู้

4.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือเนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษายังไม่ชัดเจน และพบปัญหาครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้แม้ว่าครูส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมประชุม/อบรม/ชี้แจง/สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษามาก่อน แต่ผลการวิจัยยังพบว่ามีครูอีกส่วนหนึ่งยังประสบปัญหาขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผน รวมถึงยังไม่มีกรอบเชิงปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากการที่หลักสูตรสถานศึกษาพัฒนาขึ้นโดยที่ปรึกษาศูนย์อาเซียนศึกษา ซึ่งมีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งที่ปรึกษาศูนย์อาเซียนศึกษาปฏิบัติหน้าที่เพียงชั่วคราวเท่านั้น เมื่อหมดสัญญาจ้างจึงหมดหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล ติดตามและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อ เมื่อหลักสูตรเกิดปัญหาจึงไม่มีผู้ดำเนินการแก้ไข ส่งผลต่อครูในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาของตน

นอกจากนี้ยังพบปัญหาคู่มือสื่อไม่เพียงพอกับความต้องการ เนื่องจากการที่โครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนจัดสรรสื่อมาให้เป็นจำนวนจำกัด จึงเกิดปัญหาสื่อไม่เพียงพอต่อการใช้งาน เมื่อสื่อมีไม่เพียงพออาจส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ประเด็นปัญหาดังกล่าวมีแนวทางแก้ปัญหาคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการ ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องมีส่วนร่วมในการจัดหาสื่อให้กับโรงเรียนที่อยู่ในโครงการด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและมีความต่อเนื่อง
2. ควรมีการจัดอบรม สัมมนา ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนให้แก่ ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อาเซียนอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่น่าสนใจ และเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และเจตคติ ให้แก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ และทักษะ/กระบวนการในเรื่องเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และทักษะด้านภาษา ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
4. ผู้บริหารและครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนควรมีส่วนร่วมกันวางแผนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สามารถนำไปสอดแทรกในแต่ละกลุ่มสาระ หรือจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้การเรียนการสอนเรื่องประชาคมอาเซียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาศาภาพการดำเนินงาน ด้านการบริหารงาน และด้านการจัดการเรียนการสอน ในโครงการที่เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในโรงเรียนอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2554). *ประชาคมอาเซียน*. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/ASEANcommunity>
- กิตานันท์ มลิทอง. (2548). *เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2554). *แนวการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน : ระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ความสัมพันธ์ต่างประเทศ, สำนัก. (2554). *การศึกษา: การสร้างประชาคมอาเซียน 2558*. กรุงเทพฯ: สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ.
- ดวงกมล สีนเพ็ง. (2549). *การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์.
- ทิตนา แหมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก. (2554). *แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก. (2555). *การพัฒนาสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.